

I

HIPOKRATO VEIDAS

Gerai pamenu – jau buvo praėję metai nuo tada, kai jauna, mažutė, bet tvirta karalienė atsisėdo į karalystės sostą. Žmonės visur vis dar džiūgavo minėdami Viktorijos vardą. Visur, bet tik ne čia... Atrodė, kad paskutiniai laimės spinduliai aplenkė mūsų namus.

Iš tolo žiūrėjau į stingstantį, liūdną motinos Hipokrato veidą*. Išdžiūvusią, susiraukšlėjusią jos odą dar labiau paryškino baltut baltutėliai lovos patalai. Daktaras minėjo, kad didžioji epidemijos banga jau praėjusi, bet pavienių nelaimingųjų dar pasitaikydavo. Žmonės ligą praminė „mėlynąja mirtimi“ dėl ligoniams būdingos kraupiai pamėlusios odos. Dar prieš metus niekas nebuvo susidūręs su šia nauja karštinės atmaina. Nors pakviestas daktaras kraipydamas galvą tikino, kad jei jį būtume pakvietę anksčiau, viskas būtų buvę kitaip, tačiau nebebuvo jokia paslaptis, kad susirgusieji daugiau kaip porą dienų neišgyvendavo. Sugirdžius opiumo mama buvo panirusi tarsi į transą, todėl nustebau, kai ji įkritusiomis akimis pažvelgė į slaugę ir kažką sušnabždėjo.

* Hipokrato veidas – neišvengiamos mirties ženklas.
(Čia ir toliau autoriaus pastabos.)

– Ką ji sakė? – paklausiau slaugės, mums išeinant iš ligonės kambario.

– Tik klieidi, – liūdnai atsakė ji, – teiraujasi pono Teiloros.

Ironiška, kad paskutinėmis gyvenimo valandomis tave supa žmonės, kuriuos kadaise pats varei šalin, o tas mieliausias, brangiausias ponas Teiloras taip ir nepasirodė. Mano patėvis paliko motiną daugiau nei prieš mėnesį. Žinoma, mama niekada nenorėjo to pripažinti, tačiau man tas gudrus pirklys, apsukęs ją apie pirštą, atrodė klastingesnis už patį Korsikos žmogėdrą*. Buvo jis vienas iš akcininkų naujo geležinkelio projekto Amerikoje ir tam nė kiek nesikuklindamas naudojo motinos pinigus, žadėdamas didelę gražą ateityje. Prabėgo vieni, antri, tretieji metai, bet jokių dividendų nebuvo nė su žiburiu matyti, tačiau kaskart grįžęs iš Amerikos pats atrodydavo dar labiau praturtėjęs – tai naujas prabangus kostiumas, tai auksinis laikrodis, tai žiedas su brangakmeniu. Vis dėlto motina viso to nematė. Galbūt būtų net neteisinga sakyti, kad ji mylėjo patį Teilorą – mylėjo tik idealaus vyro svajonę, kurią tikėjo išsipildžius. Kita vertus, turėjau pripažinti, kad nors ir įkopęs į penktą dešimtį, ponas Teiloras buvo savimi pasitikintis, flirtuoti nesidrovintis vyras. Taip pat nepaprastai išvaizdus: tvirto smakro, kiek įdegusios odos, žydrų akių ir juodų žvilgančių plaukų. „O jo žvilgsnis! Kaip aš jo pasiilgstu! Net ir po šitiek metų atrodo, kad vien į jį pažiūrėjus širdis galėtų sustoti...“ – vis ilgesingai kartodavo mama, kai ponas Teiloras būdavo verslo reikalais išvykęs į Ameriką. Išties, ji buvo įsimylėjusi patį įsimylėjimo jausmą. Ji visada geidė maištauti, mylėti laisva širdimi, taip, kaip ji pati panorės. Mokslų

* Turimas omeny Napoleonas Bonapartas.

jokių motina nebaigė ir, kiek žinau, vaikystėje net namuose mokytis nebūdavo linkusi. Gerokai mieliau laiką leisdavo su pasakomis, meilės romanais rankose, besivaikydama rožinių svajū. Deja, gyvenimo pasaka truko neilgai – už mano tikrojo tėvo tekėti teko toli gražu ne iš meilės. Mamos šeima buvo neblogai prasigyvenę audėjai, turėjo fabriką, kurio gaminius tiekdamo kariuomenei. Mama buvo vyriausia dukra, todėl nemenkas krautis ir geležinė tėvų valia diktavo, kad reikia deramos partijos. Būtent mano tėvas Aleksandras Morganas jiems pasirodė ideali pora – gerai žinomo advokato Londone vienintelis sūnus, kurio pečius, praėjus vos metams po karo akademijos baigimo, jau puošė pulkininko antpečiai, o kariuomenės vadai žadėjo jam įspūdingą karjerą. Ne tik žadėjo – aš pati neabejoju, kad ji tokia ir būtų buvusi, jei ne vėliau nutikusi tragedija. Savo tikrojo tėvo taip niekada ir neišvydau, o dvidešimt metų motinos namuose sukiojęsis ponas Teiloras taip ir liko svetima, atšiauri namų šmėkla. Kartais norėdavau tikėti, jog būtent dėl jo atšalo mano ir motinos ryšys, tačiau pati pažvelgusi jai į akis ne kartą įsitinkinu, kad mamos ir dukros santykio niekada nė nebuvo. Širdis man kuždėjo, jog ji manyje mato tai, kas priverčia nususukti ir išgąstingai užmerkti akis.

Turbūt būčiau išprotėjusi augdama šiame dideliame, pilkame Londono kotedže, jei ne vasaros tėvelio vienintelės sesers ponios Grifins namuose, į kuriuos, laimei, motina manęs nesiukkindavo išsiųsti kuo ilgesniam laikui. Nors didumą vaikystės teta praleido Londone, mano senelė buvo kilusi būtent iš provincijos Devone. Teta pirmą kartą ten nuvykusi įsimylėjo ne tik kraštą, bet ir dėdę Čarlzą, kurio tėvai buvo senelės šeimos seni draugai. Senelis advokatas nebuvo sužavėtas tokių jungtvių,

bet senelė sugebėjo jį įtikinti. Taip teta paliko Londoną ir į jį ilgesnį laiką nebegrižo. Nenorėjo grįžti. Žinoma, Londone, ištekėjusi už kokio advokato sūnaus, būtų gyvenusi turtingiau, bet Devone ji buvo laimingesnė – toli nuo miesto purvo, triukšmo, nuolat skubančių, nekalbių, šaltų žmonių.

Dar anksčiau motina kelerius metus mane leido į mergaičių pensioną. Visuomet buvau smalsi, todėl mokytis patiko, o laisvalaikiu daug skaitydavau – knygos padėdavo pabėgti nuo niūrios namų Londone tikrovės. Tiesą sakant, man atrodydavo, kad mus, mergaites, net ir pačiame pensione moko per mažai. Norėdavau žinoti daugiau, plačiau pažinti pasaulį. Labiausiai džiaugiausi pensione išmokta prancūzų kalba – *qu'elle est belle pour moi!** Iki pat šiandien jos nepamiršau. Vis dėlto pensioną palikti teko anksčiau, nei planuota: žlugus audinių verslui ėmė trūkti pajamų, o santaupomis lengva ranka naudojosi ponas Teiloras. Tuo metu palikdama pensioną per daug nesikrimtau, nes tai reiškė, kad vėl galėsiu ilgiau vasaroti tetos namuose – namuose, kur buvau laimingesnė nei bet kur kitur. „Kaip smagu būdavo šeštadienį vežimu dardėti iki miestelio aikštės, kulniuoti pas kepėją, o namo grįžti išdidžiai – nešant pilną pintinę pyragėlių su mėsa. Gyvenimas buvo paprastesnis... O gal tebėra? Tik čia, didžiajame Londono skruzdėlyne, žmogus tapo žvėrimi artimajam?“ – nejučia paskendau apmąstymuose. Išties, tetos namai Devone ir šie Londone skyrėsi kaip diena ir naktis. Jaukus, nedidelis, raudonų plytų kotedžas ramioje provincijos miestelio gatvėje. Vešlus sodas, tetos auginamos raudonos rožės, obelys, popiečio arbata saulėtoje

* Kokia ji man graži! (Pranc.)

terasoje. O čia – didžiulis, gremėzdiškas, pilkas keturių aukštų namas, kurį pastatė praturtėję motinos seneliai. Šaltos juodo ir balto marmuro grindys, aukštos lubos, vienas kitas pompastiškas paveikslas ir tie, atrodytų, nesibaigiantys juodmedžio laiptai, kuriais tiek kartų teko liūdnei kopti į savo niūrų kambarį ketvirtame aukšte. Šis atrodė kaip ir visas namas, o dar tas kontrastas – mažos mergaitės lova kampe ir kelios motinos atsainiai dovanotos lėlės. Nepralinksmindavo jos manęs. Trūkdavo ir tekančios rytmečio saulės – už vienintelio lango buvo tik apleistas vidinis kiemas ir kito, tokio pat slogaus pastato siena už gerų dešimties jardų. Vis dėlto, kai buvau devynerių ar dešimties metų, teko išsikraustyti į mažesnę, bet šviesesnę kambarį trečiame aukšte. Po motinos tėvo mirties ir verslo žlugimo, nebegalėdama išlaikyti tokių didelių namų ir gausybės tarnų, dalį jų motina atleido, o ketvirtą aukštą išnuomojo. Motina jautėsi prislėgta, tačiau ponas Teiloras ragino toliau investuoti į geležinkelio akcijas, kartodamas, kad netrukus viskas atsipirks dešimteriopai ir bus ne tik galima susigrąžinti ketvirtą aukštą, bet gal net išsikelti į kokį prašmatnesnį užmiesčio dvarą. Motina tikėjo, o manęs pokyčiai namuose Londone nė kiek nesujaudino. Kambarys trečiame aukšte? Puiku, trumpiau lipti tais liūdnais juodais laiptais. Mažiau tarnų? Tebūnie – malydami, kiek aš terūpiu savo mamai, jie irgi į mane žvelgė lyg į tuščią vietą. Kuo toliau, tuo mažiau šie pilki namai man rūpėjo – didumą laiko, išskyrus žiemą ir vėlyvą rudenį, praleisdavau pas tetą.

Taip, ne kartą svajodavau, koks būtų buvęs mano gyvenimas, jei būčiau turėjusi gyvą tėvą, tačiau taip pat negalėjau sakyti, kad labai trūko tėviškos rankos ar žodžio. Tetos vyras Čarlzas,

pakrančių raitelis*, neretai pasiimdavo mane kartu žvalgyti pietinės Anglijos pakrantės dėl brakonierių, kurie gabendavo pilnus maišus brendžio butelių ir arbatžolių. Tais laikais sargybinių pajūryje ypač trūko, o vienam dėdei darėsi sunku aprėpti visą priskirtą pakrantės ruožą. Todėl kartais paprašydavo mano tautos ir, žinoma, mano pagalbos. Ponia Grifins neprieštaraudavo – niekada nemėgo viena sėdėti namuose, o ir man, smalsiai mažai mergaitei, tai būdavo kvapą gniaužiantys nuotyčiai. Su teta pasilikdavome stebėti sargybos trobelės, o dėdė pasišviesdamas žibintu jodavo palei atokesnes pakrantes. Su teta pastebėjusios brakonierių, uždegdavome žvakę lange, palikdavome raštelį dėdei apie tai, kuria kryptimi brakonierius patraukė, o pačios išsiruošdavome jo sekti. Viskas buvo tikrai daug pavojingiau, negu suvokiau tada, bet mažajai Emiri naktinis budėjimas varganame pakrančių raitelių namelyje, švilpiančiam žvarbiems La Manšo sąsiaurio vėjams, bei klampojimas pažliugusiu miško taku, sekant nusikaltėlių pėdsakais, buvo jaudinantys, nepaprasti nuotyčiai. Žinoma, prisimenu, kad iš pradžių ne vienas apylinkės gyventojas į tokią mūsų pagalbą žiūrėjo kreivai, tačiau tetai buvo nė motais. Ją pačią, augusią advokatų šeimoje ir girdėjusią istorijų apie įvairiausius nusikaltimus, paslaptys nepaprastai traukė. Patiko sukti galvą ir man. Dievinau žaisti šachmatais. Beveik kiekvieną laisvą vasaros popietę praleisdavau obels paunksmėje su dėde žaisdama vieną partiją po kitos. Dėdė Čarlzas buvo nepaprastai geras žaidėjas, tačiau laikui bėgant turėjo pripažinti,

* Pakrančių raiteliai (angl. *riding officer*) – pareigūnai XVII–XIX a. pradžioje Didžiojoje Britanijoje, turėję patruliuoti pakrantėse nustatytose veikimo zonose, siekiant užkirsti kelią kontrabandai.

kad sugebėjau jį pranokti. Tai jis ėmė mane vadinti drąsiąja sumaniąja RiRi. Iki šiol prisimenu jo žodžius, kad teisingas ėjimas niekada nebus lengvas, o atlikti pareigą teisingumui yra kilniau nei nešioti karūną. „Būk gera – tai svarbiausia“, – kartodavo man. Jo nuoširdus atsidavimas savo tarnybai, drąsa bei atkaklumas ir įkvėpė mane kone kurtuazinei svajonei visuomet būti tiesos pusėje.

Prisėdau prie pietų stalo. Susirinko negausus būrys motinos giminių. Tarp jų – trys jaunesnės mamos seserys. Mačiau jas pirmą kartą. Su motina beveik jokių ryšių jos nepalaikė – iki šiol jautė nuoskaudą, kad jų tėvas mano mamai skyrė ne tik didelį kraitį, bet ir palikimu užrašė visą audinių fabriką. Nenorėjo kalbėtis ir su manimi. Tvyrojo nejauki tylą, rodos, niekas neturėjo ūpo kalbėti net apie orą. Buvau šiaip taip nurijusi vieną ar du kąšnius, kai tarpduryje pasirodė daktaras. Akimirką visi nerimastingai sužiuro į jį, baimindamiesi liūdnos naujienos, kurią žinojom turėsiantys anksčiau ar vėliau išgirsti.

– Ji kviečia jus, ponია Abram. Ligonės sąmonė šįkart atrodo prašviesėjusi, – pranešė man.

Mano akyse sužibo viltis. Deja, vos tik ją pastebėjęs daktaras niūriai papurtė galvą sakydamas:

– Bijau, kad tik laikinai. Taip dažnai nutinka prieš... suprantat...

Netvirtai linktelėjau. Neturėjau kitos išeities, kaip tik pakilti nuo stalo.

– Vertinu jūsų atvirumą, daktare, – tariau.

– Tiek dabar tegaliu, ponია Abram, – liūdnai nusišypsojęs atsakė jis. – Tiesa, mieste daugelis jau persirgo, bet manau, kad

jūsų motina užsikrėtė per geriamąjį vandenį. Jos organizmas buvo per daug nusilpęs, kad atlaikytų...

Užlipome girgždančiais juodmedžio laiptais iki motinos miegamojo antrame aukšte. Tamsaus satino užuolaidos buvo atitrauktos ir blanki miesto saulė apšvietė visą kambario netvarką: nevalytos dulkės, išmėtyti daiktai, ant sekretero pasklidę popieriai. Ponui Teilorui netikėtai išvykus ji užsidarė kambaryje, kad netrukdytų nei tarnai, nei kas kitas. Paklausta, ar visa tai dėl pono Teiloro, dėdavosi nustebusi ir nervingai nusijuokdavo sakydama, kad jaučiasi pavargusi nuo visko ir jai tereikia pailsėti. „Ilsėjosi“ gerą savaitę nulipdama į apačią tik negausių pietų. Pusryčių ir vakarienės atsisakydavo. Kitą savaitę iš kambario visai nebeišėjo, o naktimis girdėdavosi šlamantys popieriai ir nervingas plunksnos skrebenimas. Buvau sunerimusi dėl motinos, todėl nenoromis atvykau kuriam laikui pagyventi čia. Bent tol, kol jai pagerės. Nepagerėjo. Pasisekdavo, jei tarnai vargais negalais įtikindavo visai sulysusią motiną paimti į kambarį varganą pietų lėkštę. „Aš neišalkusi... Tikrai nealkana! Pažiūrėkit į mane – aš ir taip tokia apkūni, valgau per daug... Ponas Teiloras jums pasakytų tą patį!“ – lyg paklaikusi kartodavo ji, kaulėta ranka stumdama į šalį lėkštę. Iškvietėme gydytoją, bet motina įpykusi jo net neįsileido, aprėkė tarnus, grasino, kad visus išmes į gatvę, jei įleis visokius šarlatanus. Tą naktį iš mamos kambario sklido klaikus dūžtančio porceliano ir stiklo garsas. Siaubingai išsigandau. Tarnai siūlė laužti duris, bet ryte motina pati jas atidarė. Po akimis juodi ratilai, o rankos aptekusios sukrešėjusiu krauju. Visur mėtėsi stiklo ir porceliano šukės. Tąkart ji pažvelgė į mane taip gerai pažįstamu, atstumiančiu žvilgsniu, bet greitai kažkas persimainė. Motina sumišo ar net susigėdo.

„Nenorėjau... bus viskas gerai, tik susierzinau, nes vis negirdėti iš pono Teiloro... O gal tu, Emiri, girdėjai? Ne?.. Bet aš pati kalta, jis užsiėmęs rimtais mūsų akcijų reikalais, o aš jam savanau-diškai noriu trukdyti...“ – drebančiu balsu murmėjo ji. Per porą savaičių motina į Ameriką išsiuntė bent penkis laiškus, adresuotus ponui Teilorui. Taip truko, kol prieš porą dienų atėjęs laiškanėšys grąžino patį pirmąjį Teilorui siųstą motinos laišką. Adresatas nebuvo rastas. Tai ją galutinai sugniuždė. Motina nebesivargino nei rakinti kambario durų, nei pykti ant tarnų. Kitą dieną susirgo ir viskas kuo toliau, tuo labiau panašėjo į beviltišką, negrižtamą, paskutinį saulėlydį.

Įžengiau į kambarį. Nebaigtas šeštasis laiškas gulėjo ant stalo neliestas. Motina atrodė pasenusi kone dešimčia metų. Pajuodę paakiai ir tik akys vis dar ryškus mėlio. Beveik tokio pat kaip ir šiurpiai pamėlusis oda. Motina, krečiama drebulio, pamojė, kad priečiau arčiau, bet daktaras mane sustabdė.

– Užsiriškite, kad uždengtų burną ir nosį, – tarė paduodamas storą medvilnės skiautę, iškvepintą vaistažolėmis.

Nieko neklausinėdama padariau kaip liepta, ir daktaras, paraginęs ilgai prie ligonės nebūti, išėjo iš kambario. Likom tik mudvi. Geriau būčiau skradžiai žemę prasmegusi, tačiau maldaujantis motinos žvilgsnis privertė sukaustytu žingsniu prieiti. Pasiėmiau šalia sekretero stovėjusią kėdę ir prisėdau. Jaučiausi kaip ant adatų. Šalia motinos visuomet pasijusdavau nejaukiai, lyg svetima, tačiau šįkart buvo blogiau – širdis nenumaldomai daužėsi. Bijojau ir norėjau, kad viskas greičiau baigtųsi. Nesvarbu kaip, bet baigtųsi.

– Paimk mano ranką, – vos girdimai sušnabždėjo ji. – Labai prašau, – pridūrė matydama, kad dvejoju.

Jos plaštaka buvo šalta, susiraukšlėjusi, tačiau užsimerkusi suspaudžiau ją abiem rankomis.

– Pažiūrėk į mane, – tarė sunkiai užsikosėdama, o mane gąsdino vien mintis, kad šis vaizdas lydės visą likusį gyvenimą. Šaltas mamos akis matydavau dažnai, tačiau šįkart jos žvilgsnis buvo kaip sugniuždyto, pasidavusio, nusimetusio kaukę žmogaus. – Žinau, kad manęs niekuomet nemylėjai, – sutelkusi jėgas sušnabždėjo.

Aš instinktyviai norėjau išsiginti, tačiau ji užbėgo man už akių sakydama:

– Ne, Emiri, nereikia apsimetinėti. Aš neprašau, kad mane pamiltum – per vėlu, be to, tai tik mano kaltė. Galų gale ir aš atsidūriau po Fortūnos ratu, juk taip protingų žmonių sakoma? Tačiau visų mūsų toks likimas... – ji staiga nutilo, ašaros riedėjo įdubusiais skruostais. – Emiri, žinau, kad prašau daug, tačiau ar sugebėsi man atleisti? Ar sugebėsi?! – sušuko tarsi apimta panikos.

„Vėl klieidi“, – į galvą šovė mintis, todėl, norėdama ligonę nuraminti, daug negalvodama pažadėjau, kad atleidžiu jai viską. Motinos kvėpavimas iškart pasidarė ramesnis. Porą minučių ji gulėjo užmerkusi akis, nepratarlama nė žodžio. Jau norėjau kviesti daktarą, tačiau lyg perskaičiusi mano mintis motina sušnabždėjo:

– Kai buvai mažesnė, tu manęs ne kartą klausinėjai apie savo tėvą, kaip pasibaidęs žirgas numetė jį nuo tilto į Temzės gelmes. Keista, visuomet maniau, jog tai, ką nusineša upė, niekuomet nesugrįžta. Maniau, kad Temzė viską nuneš ir nugramzdins sąsiauryje, greta paskendusią, kadaise nenugalimų armadų. Ironiška, kad tik po dvidešimties metų Dievas sumanė nubausti. Tačiau ko tik žmogus nepadaro iš meilės...

Mane nukrėtė drebulys. Staiga sukilo noras tuoj pat ištraukti ranką iš kaulėtų motinos pirštų, bet ji tarsi suprasdama suspaudė juos dar stipriau. Aimanuodama pakilo nuo pagalvių, kuriomis buvo apkamšyta, ir atsisėdusi pasilenkė tiesiai prieš mane.

– Tą naktį aš žinojau, kad žirgas pasibaidys. Žinojau, kas ant tilto laukia pulkininko Morgano. Negalėjau leisti, kad tavo tėvas pasiektų namus. Jis neturėjo teisės aptemdyti mūsų laimės! – sušvokštė, o iš jos praviros burnos sklido kone lavono tvaikas.

Nei protas, nei širdis iškart nesuvokė motinos žodžių prasmės. Kurį laiką taip ir žiūrėjau į jos sustingusias, lyg maldaujančias atleisti akis. Akimirka po akimirkos jos išstarti žodžiai tarsi iš toli paleistos strėlės vienas po kito smigo į širdį, žudydami giliai giliai slypinčius meilės motinai likučius. Nebesivaldydama su tokia jėga ir įniršiu išsivadavau iš jos gniaužtų, kad ji aukštelninka griuvo atgal į patalus, o jos gerklėje įstrigo nebylus šaukšmas. Parversdama kėdę ataturpsta atsitraukiau. Svaigo galva, rodos, dusau. Spėjau pamatyti tik pro duris įpuolantį daktarą ir akyse aptemo.